

LBRIS

We know
books

Daniela Dumitrescu

Literatura română în liceu

POETUL ȘI POEZIA

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2025

Genul liric. Nașterea și evoluția poeziei.....	9
Autori și texte	21
ION HELIADE-RĂDULESCU	21
Aspecte biografice	21
Datele creației	22
Analiza textului <i>Zburătorul</i>	24
Opinii critice.....	28
MIHAI EMINESCU	33
Aspecte biografice	33
Datele creației	36
Analiza textului <i>Floare-albastră</i>	39
Analiza textului <i>Sara pe deal</i>	43
Analiza textului <i>Luceafărul</i>	47
Analiza textului <i>Glossă</i>	57
Opinii critice.....	62
ALEXANDRU MACEDONSKI	74
Aspecte biografice	74
Datele creației	75
Analiza textului <i>Noaptea de decembrie</i>	78
Analiza textului <i>Pe balta clară</i>	84
Opinii critice.....	86
OCTAVIAN GOGA.....	88
Aspecte biografice	88
Datele creației	89
Analiza textului <i>Rugăciune</i>	92
Opinii critice.....	95
GEORGE BACOVIA.....	97
Aspecte biografice	97
Datele creației	98
Analiza textului <i>Plumb</i>	100
Opinii critice.....	103

TUDOR ARGHEZI	111
Aspecte biografice	111
Datele creației	112
Analiza textului <i>Testament</i>	115
Analiza textului <i>Flori de mucigai</i>	119
Opinii critice.....	123
LUCIAN BLAGA	126
Aspecte biografice	126
Datele creației	127
Analiza textului <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i>	131
Analiza textului <i>Oadă simplisimei flori</i>	135
Opinii critice.....	137
ION BARBU	146
Aspecte biografice	146
Datele creației	147
Analiza textului <i>Din ceas dedus</i>	149
Analiza textului <i>Riga Crypto și lapona Enigel</i>	152
Opinii critice.....	159
ION PILLAT	168
Aspecte biografice	168
Datele creației	169
Analiza textului <i>Aci sosi pe vremuri</i>	170
Opinii critice.....	174
NICHITA STĂNESCU	177
Aspecte biografice	177
Datele creației	178
Analiza textului <i>Leoaică tânără, iubirea</i>	182
Opinii critice.....	185
CURENTE LITERARE	196
Romantismul.....	196
Simbolismul	199
Expresionismul.....	204
DIRECȚII CULTURALE	208
Tradiționalismul	208
Modernismul	212

Genul liric. Nașterea și evoluția poeziei

- Între termeni precum „gen liric”, „lirică” și „poezie” există o suprapunere aproape completă. În genul liric sunt cuprinse opere literare ce au în comun categoria estetică de *liric*, prin care o subiectivitate creatoare își exprimă, în mod nemijlocit, reacția afectivă, conținutul ei propriu de simțire și gândire. Adrian Marino, în *Dicționarul de idei literare*, definește genul liric drept cel ce are în centru „eul care se contemplă în actul auto-exprimării”. Majoritatea cercetătorilor consideră genul liric genul primordial din care s-au diferențiat, ulterior, celelalte două genuri, epicul și dramaticul.
- De identificarea originilor genului liric și de felul în care acesta s-a constituit se ocupă nu doar literatura, ci și discipline precum antropologia și filosofia, tocmai pentru că poezia este un fenomen cultural-antropologic și ontogenetic: ea exprimă și însoțește însăși devenirea ființei umane, pe măsură ce aceasta învață treptat să-și elaboreze gândirea, limbajul și ideea simbolică.
- În timpurile prealfabetice, omul, ancorat în realitatea concretă a unei lumi în care trebuie să supraviețuiască biologic, începe să-și dezvolte o gândire magic-simbolică în care elementele naturii apar însuflețite. Triburile, sub conducerea vrăjitorului sau a șamanului, oficiază ritualuri și ceremonii în care se invocă spiritul animalului ce urma să fie ucis sau se încearcă „îmbunarea” unor forțe. Din aceste ritualuri crește, după majoritatea antropologilor, o rădăcină încă nediferențiată, cea a poeziei și a spiritualității. În studiul său, *Poezia, mod de existență*, Ion Biberi afirmă: „Poezia din epoca paleolitică a reprezentat, prin mijlocirea formulei incantatorii, o expresie de totalitate a omului, ființă deopotrivă utilitară prin existență biologică, dar și metafizică, prin viețuirea într-o realitate simbolică, situată deasupra și alături de lumea concretă; nediferențiată la început de o formă generală a emoțiilor violente, de extaz și transă, prin dans, cântec, ritmare silabică și îmbinare asonanțată de cuvinte; caracteristică descântecului, poezia este o mărturie a unei existențe transcotidiene, rezervată momentelor privilegiate, de ceremonial magic, de unde structura particulară a acestei vorbiri

cântate, profund diferită de comunicarea obișnuită între oameni.” Pe măsura evoluției speciei umane, a sedentarizării populației în așezări de culegători-agricultori, tot mai multe forme de ceremonial și rit – de fertilitate agricolă și umană, de invocare a ploii, de stăpânire a stihțiilor, de dragoste, reprezentând cultul morților, al războinicilor sau al zeităților – vor exprima în limbaj solemn, adesea însoțit de muzică și dans, o gamă mereu mai variată de trăiri omenești ce vor conține poezie.

- După primul stadiu al lirismului, colectiv și utilitar, marile civilizații ale Antichității, aduc, odată cu alfabetele și mitologiile proprii, și forme diferențiate de gândire poetică: omul a căpătat o individualitate mai clară, are o mai pronunțată conștiință de sine și este mai capabil să-și exteriorizeze, în expresie personală, sufletul propriu. Se vor naște, ca urmare, formele lirice individuale ce vor continua, apoi, de-a lungul secolelor, să se diversifice, exprimând întreaga gamă a emoțiilor omenești. Teogoniile și cosmogoniile sumeriene, cultul morților la egipteni sau indieni, psalmii religioși ebraici, cântecele de muncă, imnurile erotice sau cele eroice, poezia exilării, poemele didactice ș.a. conțin în ele toată gama emoțiilor intime: tristețea, nostalgia, suferința, sentimentul singurătății și al perisabilității ființei ș.a.
- Așadar, încă din primele ei forme, poezia a fost încorporată unui act magic-incantatoriu; ea este mărturia sensibilității metafizice a ființei umane, efort de înțelegere intuitivă și de control asupra lumii, prin cuvânt vrăjit și simbol. Chiar dacă, de-a lungul secolelor, actul poetic se va laiciza, poezia rămâne și azi în conștiința culturală în relație cu magia evocatoare, cu sacrul: revelația acestora, prin cuvânt, este rostul originar al poeziei și al actului poetic.

Poezia

- În primul rând, poezia este creația literară ce comunică în mod nemijlocit, direct, o emoție, un sentiment, o trăire, o reflecție personală – profund subiective. Fiind o modalitate specifică de revelare a interiorității psiho-afective a poetului și de stabilire a raportului dintre aceasta și lumea obiectivă, poezia este și o cale de căutare a sinelui și a sensului acestuia în lume, precum și de comunicare a lor. În al doilea rând, poezia este producătoare de limbaj (termenul gr. *poieză* = producere, manufacturare, zămislire, creare). Limbajul poeziei are putere evocatoare,

este condensat, generator de imagini artistice, de armonie și ritm. Liviu Rusu distinge între „funcția logică”, conceptuală, a limbajului obișnuit și „funcția magică” a limbajului poetic: prima creează noțiuni abstracte, concepte, pe când cea de a doua exprimă intuitiv o subiectivitate tensionată: „Cu ajutorul cuvintelor care au primit putere magică își elucidează poetul lumea viziunilor lăuntrice”. Aceeași idee o exprimă și Hegel care afirmă că poezia „are drept conținut subiectivitatea, lumea interioară, sufletul agitat de sentimente, sufletul care, în loc să acționeze, persistă în interioritatea sa și în consecință nu poate avea drept formă și scop decât destăinuirea subiectului în tendința lui de a se exprima.” În cartea sa, *Poezia, mod de existență*, Ion Biberi afirmă că poezia depășește condiția de creație literară cu valoare estetică, fiind un „fapt uman esențial caracteristic modului de a fi al vieții omenești” și un „fenomen antropologic-cultural”.

- „Artă a limbajului care exprimă sau sugerează o emoție, un sentiment, o idee, prin ritm, armonie și imagine. [...] Spre deosebire de proză, considerată mai liberă de normele compoziționale, poezia este expresia subiectivității supuse regulilor ritmice, metrice și muzicale” (*Dicționar de termeni literari*, coord. Al Săndulescu).

Poetul

- Condiția poetului a variat de-a lungul timpului: în epocile arhaice, poetul era asimilat sacerdotului sau magului care oficia ritualuri pentru comunitate, intermediind legătura membrilor tribului sau ai cetății cu lumea spiritelor sau cu zeii. Imaginea poetului stăpânit de nebunia ritualică s-a păstrat și în Antichitatea care vede un el un „posedat” de o „manie” divină, un instrument al muzelor. Inspirația poetică era considerată un dar al acestora. În timpul premodern, poetul este văzut ca bard ce poate mobiliza energiile naționale, fixând în memoria colectivă faptele eroice ale trecutului. Odată cu epoca modernă ce accentuează ruptura omului de comunitate, poetul devine un însingurat excepțional, un elitist, un izolat, adesea un damnat, dăruit cu o sensibilitate și cu o acuitate a percepției diferite de ale omului obișnuit. În toate timpurile, poetul, inspirația și poezia lui au fost văzute ca având acces la forme de cunoaștere iluminată, ridicate deasupra logicii și a gândirii raționale.

- Termenii diferiți ce desemnează poetul în diferitele societăți și timpuri istorice sugerează mici variații ale rolului acestuia: rapsodul, aedul (în Grecia antică) își recita versurile însoțindu-le cu acompaniament la liră sau țiteră, akînul (în Asia) sau bardul (la celți) glorifica faptele eroice ale principelui sau regelui în slujba căruia se afla, scaldul (scandinav), skopul (anglo-saxon) făceau parte din suita regelui pe care îl slujeau și-l omagiau, trubadurul, truverul, menestrelul sunt cântăreți medievali, rătăcitori, ambulanți care întrețineau atmosfera la petreceri regale sau nobiliare.

Eul liric

- Eul liric este instanța enunțării, ambasadorul subiectivității poetului și purtătorul mesajului său. Specific lirismului subiectiv, el se exprimă prin pronume și adjective pronominale posesive la persoana I, sg. și pl., iar în lipsa acestora, prin deictice sau prin procedee de comunicare ale afectului (exclamații, interogații, imprecășii).
- În opinia lui Liviu Rusu, orice expresie lirică este emisie a unui „nucleu original, focarul din care se desprinde acea iradiere emotivă” care nu presupune doar sentimente, ci și senzații, voință, gândire. Eul nu se confundă cu acestea, ci este chiar sursa lor, „izvorul lor dinamic”: „Prin eu, care în fond este trăirea datorită căreia omului i se cristalizează conștiința că el *există*, omul este *încadrat* în existență, *participă* la ea, ajunge să simtă că face parte din marea unitate a lumii. Ceea ce străbate din adâncimile lui la suprafața vieții sufletești derivă din această unitate, din această comuniune cu restul existenței. Intenționabilitățile sale adânci au sensul acestei comuniuni, a legăturii care ține împreună marele tot, a unității adânci.” Astfel, eul este *subiectul* care generează sentimente, senzații, idei.
- Eul liric nu se confundă cu poetul, nici cu eul lui empiric, real, „imediat”, biografic, „derivat”: eul empiric generează stări personale fluctuante, inconstante; eul profund, sublimare a celui real, alimentează atitudini permanente, sentimentele sale apar epurate de subiectivitatea eului empiric. Miracolul poeziei constă în faptul că poetul reușește să-și depășească eul empiric, să plonjeze în adâncimea eului profund pentru a genera imaginarul poetic cu adevărurile sale obiectivate, comunicabile și inteligibile și altor subiectivități: „...fără adâncirea în substratul eului original, fără redarea nemijlocită a sensurilor lui ascunse, împreună cu

sentimentele stârnite în ele, adică fără depășirea cadrelor pur personale și subiective, nu poate să existe poezie lirică adevărată.” (Liviu Rusu) Din relația sa cu lumea, subiectul liric generează, prin imaginație și sensibilitate, imaginarul poetic, ficțiunea sa proprie, imaginea transfigurată a realității.

Limbajul poetic

- Limbajul poetic este, în esența lui, metaforic, polisemantic și expresiv. Ca artă a limbajului, poezia utilizează limba în mod diferit de proză sau de exprimarea curentă. Cuvintele sunt puse să comunice dincolo de conținutul lor semantic, de aceea sunt importante constelația lor de sensuri secundare și figurate, sonoritatea, accentul, tensiunea ce se degajă din topică și din combinațiile sintactice. Expresivitatea limbajului provine din ornarea lui cu figuri de stil. Proprii comunicării poetice sunt funcția expresivă – emotivă – și cea poetică, metalingvistică.
- Limbajul poetic este centrat pe el însuși și întreaga evoluție a liricii înregistrează această luptă pentru emanciparea limbii poeziei de scopul pragmatic al comunicării. El se diferențiază de limbajul în uzaj comun sau chiar de cel al prozei prin „abatere”, deviere semantică, „deschidere”, „écart” (distanță), precum și prin ambiguitate, polisemantism.
- În ritualurile preistorice, cuvântul poetic era investit cu putere magică. Antichitatea, prin mitul lui Orfeu, i-a atribuit puteri magice – cosmogonice, antropogonice și teogonice. Și creștinismul atribuie limbajului poetic origine sacră: Dumnezeu se identifică cu cuvântul primordial, Cosmosul și Logosul coincid: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul”. Filosoful Lucian Blaga vede în metaforă, și prin ea, în limbajul poetic, un instrument de cunoaștere menit să corecteze deficitul ontologic și neputința omului de a exprima, prin noțiuni clare, misterul și esența sacră a lumii și a vieții. („Metafora revelatorie” este cea care îl situează pe om în „orizontul misterului”.) Cuvântul poetic corectează și compensează acest deficit de sens al cuvântului „tocit” de uzul curent. Martin Heidegger consideră limba poetică însăși „casa ființei”: nu simplu instrument de comunicare, ci „un al treilea univers”, situat între cel real-obiectiv și cel subiectiv-lăuntric, al structurilor interioare ale conștiinței.